

Motion till riksdagen 2020/21:692

av **Markus Wiechel m.fl. (SD)**

Förenta nationerna

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att FN ska inta en central plats i Sveriges utrikespolitik och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för högre krav på de länder som leder FN-arbetet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU:s institutioner inte ska ha behörighet att föra Sveriges talan inom FN och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom FN bör verka för ett utökat arbete mot korruption såväl internt som externt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en återkommande utvärdering av Sveriges arbete med Agenda 2030 och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Sverigedemokraterna anser att FN bör utgöra den primära mekanismen för internationellt samarbete vad gäller fred och säkerhet samt samverkan för demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. FN har sedan organisationen grundades 1945 varit mellanstatlig och en nationernas förening, baserad på den grundläggande principen att alla dess medlemmar är fria och likvärdiga. Det är en princip som Sverigedemokraterna vill slå vakt om. Samtidigt är de grundläggande mänskliga rättigheterna som de definieras i FN:s allmänna förklaring från 1948 den minsta gemensamma nämnaren, vilken vi anser att alla stater i alla situationer bör leva upp till. När dessa allvarligt kränks finner vi försvaret av mänskliga fri- och rättigheter överordnat suveränitetsprincipen. Historien har lärt oss att stater, inte ens demokratiska sådana, inte kan tillåtas obegränsat handlingsutrymme. Därför behövs FN-samarbetet för att garantera individens säkerhet mot över-

grepp från repressiva regimer och verka för en positiv utveckling i fler länder. Säkerhetsrådet har därtill en viktig funktion att verka för fred och säkerhet och när så krävs utifrån ett brett mandat kunna besluta om fredsskapande och fredsbevarande insatser, även om det ska göras med stor försiktighet.

Högre krav på ledarskap

Sverigedemokraterna ser FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna som vägledande dokument för världssamfundets välfärd. Konventionerna bör ratificeras av alla medlemsstater och praktiskt efterlevas i så stor utsträckning som möjligt. Eftersom det finns stora tveksamheter i många staters efterlevnad spelar konventionskommittéerna en nyckelroll då de övervakar och kritiserar stater som inte lever upp till sina åtaganden.

Sverigedemokraterna ser en uppenbar risk för att förtroendet för FN:s institutioner urholkas om dess organ leds eller dess ledare tillsätts av stater som uppenbarligen inte lever upp till de mest grundläggande kraven på respekt för mänskliga rättigheter. Vi vill därför att Sverige arbetar för hårdare krav på att de som leder FN-arbete själva föregår med gott exempel. Vi anser exempelvis inte att Saudiarabien är lämpligt att arbeta i FN:s kvinnokommission.

EU:s institutioner i FN

EU:s deltagande i FN-samarbetet regleras av resolution 65/276 vilken i sin tur bygger på FN:s resolution 3208. Den senare ger den europeiska ekonomiska gemenskapen observatörsstatus i FN. Den ger också EU:s institutioner – även då den understryker att EU inte är medlemsstat – långtgående rätt att agera som en sådan.

Att EU:s institutioner tillåts representera samtliga EU:s medlemsländer i FN är ett tydligt steg mot en federal europeisk stat, något som Sverigedemokraterna kraftigt motsätter sig och till vilket det svenska folket aldrig gett sitt medgivande. Vi befarar dessutom att det slutgiltiga målet är att helt ersätta medlemsländernas representation i FN. Sverigedemokraterna är av uppfattningen att FN, i och med det viktiga arbete Sverige historiskt bidragit med, kommer att gå miste om en betydelsefull röst om utvecklingen tillåts fortsätta. Vi anser därför att regeringen bör verka för att EU:s institutioner avslutar sin representation i FN.

Åtgärder mot korruption och för visseblåsares rättigheter inom FN

Inget land i världen är skyddat från korruption men vi vet idag att Sverige rankas som ett av världens minst korrupta länder. Det ska vi vara stolta över, även om vi måste komma ihåg att detta på intet sätt gör att vi är befriade från detta problem. Vi har en god möjlighet att bistå andra länder i arbetet med att förhindra korruption, då det försvårar för både rättvisa och demokrati. Korruption lär globalt sett vara dyrare än samtliga handelstullar och det skadar ekonomier i hela världen, varför det är ett allt viktigare fenomen att ta hänsyn till i en mer globaliserad värld. Redan idag finns flera positiva krafter som kämpar emot korruption, inte minst genom Världsbankens arbete men även arbetet med Agenda 2030 och diverse satsningar på fria medier och genom OECD och UNDP:s Tax Inspectors Without Borders (TIWB).

FN är en stor organisation med ett trettiotal olika fonder, myndigheter och andra institutioner med en gemensam budget på runt 30 miljarder USD/år. Dess personal har dessutom en mer långtgående diplomatisk immunitet jämfört med det skydd de förses med genom Wienkonventionen.

Till skillnad från ”vanliga” diplomater kan FN-personal normalt inte åtalas eller slita tvister med FN i hemlandets domstolar, utan dispyter och påstådda lagbrott hanteras exklusivt genom interna mekanismer (så länge inte immuniteten hävs av generalsekreteraren). Detta oavsett om saken gäller tvist mellan FN som arbetsgivare och dess arbetstagare eller påstådda oegentligheter begångna av personal i organisationens tjänst.

FN har haft och har alltjämt betydande problem med korruption och brottslighet. Detta är ett enormt problem som dels innebär minskad trovärdighet för organisationen, dels innebär att organisationen uppenbarligen inte lever upp till förväntningarna. De mest omtalade och iögonfallande fallen är dels ”olja för mat”-programmet, vilket efter Saddam Husseins avsättande 2003 avslöjades som en gigantisk korruptionshärva, dels den serie anklagelser som framkommit om sexuella utnyttjanden av minderåriga, begångna av fredsbevarande trupper under FN-mandat. Under 2020 fick Svenska Dagbladet (SvD) läsa en konfidentiell internrapport genomförd av den externa revisionsbyrån Willis Towers Watson som utgått från uppgifter från över 8 000 anställda. Granskningen har enligt SvD visat på en organisation som är genomsyrad av missförhållanden, maktmissbruk och undermålig styrning: Runt 35 procent hade upplevt eller bevittnat maktmissbruk av överordnade. Ofta gällde det rekryteringar där nepotism var utbredd. Intervjuare har i vissa fall bara fått ett cv i handen och uppmanats anställa personen utan rekryteringsprocess. Högt uppsatta personer i FN-systemet anklagades också för att använda givarmedel till privatchaufförer och familjemedlemmar.

På grund av FN:s oberoende av nationella rättssystem, är information från dess egen personal särskilt viktig. Samtidigt ser vi med stor oro på hur visselblåsare behandlas, då fall av vedergällningar mot dessa är väldokumenterade.

År 2005 meddelade generalsekreteraren i bulletin nr 21 nya åtgärder för att stödja visselblåsare. Året därefter startades FN:s etikkontor (Uneo) i bland annat samma syfte. Dessa åtgärder är dock otillräckliga, vilket blev mycket tydligt i Shkurtafallet. Enligt officiell policy från 2007 tillåts myndigheter inom FN att undandra sig från Uneos ”jurisdiktion” och i stället hantera visselblåsare internt, vilket skapar uppenbara jävs-situationer. Sedan 2009 löses tvister inom FN via dispyttribunalen (UNDT) vilken överprövas av överklagandetribunalen (Unat). Ingen av instanserna har dock jurisdiktion över Uneos beslut angående stöd till visselblåsare, vilket slogs fast i Wasserstromfallet. Mellan 2006 och 2009 beslutade etikkontoret att avfärda 96 % av runt 400 påstådda visselblåsare. Kontorets beslut kan inte överprövas. I de fall saken prövas präglas systemet av krånglig byråkrati och förhållanden vilket gör att processer ofta löses långt efter att den klagande försvunnit från organisationen och saken förlorat sin betydelse.

Under 2012 och 2014 års budgetprocesser antog den amerikanska senaten en policy för att tvinga FN att implementera en vedertagen standard för skydd för visselblåsare (best practices for whistleblower protection). Detta har tyvärr inte haft avsedd effekt, mycket på grund av bristande tillsyn.

Antikorruptionsåtgärder med vassa och starka tänder och ett robust skydd för visselblåsare är avgörande för FN:s förtroende hos allmänheten och framtid som institution. Därför anser vi att Sverige bör ta initiativ till en utredning inom FN, vars mål ska vara att lägga skarpa förslag på reformer av både immunitetsfrågan,

tvistlösningsmekanismerna och visseblåsarskyddet, utöver ett i övrigt skärpt internationellt arbete mot korruption.

Fråga om hämndaktioner mot visseblåsare bör slitas i skiljenämnd

FN har idag regler om skydd för visseblåsare. Sverigedemokraterna gör bedömningen att problemets kärna ligger i den intressekonflikt som uppstår när anklagelser om veder-gällningar hanteras inom FN, oavsett vilken enhet inom organisationen som sliter tvisten.

Därför föreslår vi att anklagelser om hämndaktioner mot visseblåsare i stället ska slitas i en ordinarie, förbestämd skiljenämnd. Detta för att saken ska kunna utredas och avgöras relativt snabbt men med stor rättssäkerhet. Skiljenämnden bör sammansättas genom konsensus (ömsesidig avvisning) och processkostnaderna bör betalas av FN i fall FN förlorar och annars delas lika. Förhandlingar och avgöranden bör vara offentliga och i övrigt bör ordinarie regler för internationella skiljeförfaranden användas. För att und-vika otillbörlig påverkan bör varje anställd inom FN, vid anställningstillfället, slumpvis tilldelas ett forum för slitande av eventuell framtida tvist. Den här typen av lösning ser Sverigedemokraterna som betydligt säkrare än alternativet, vilket är att upprätta en helt ny, extern rättsvårdande myndighet för att slita tvister mellan FN och dess anställda. Tanken bakom Uneo, UNDT och Unat var att utgöra just sådana myndigheter, men detta har inte fungerat på grund av att de bemannas av personer med koppling till FN. Samma sak riskerar att ske vid upprättande av ny extern myndighet. Därför föredrar vi att FN använder de skiljenämnder som redan finns i FN:s organisation.

Trots den omfattande budgeten tenderar många av FN:s organisationer att ha finansi-ella problem. Organisationen har växt mer under 2000-talet än tidigare och det finns stora effektivitetsproblem som har flera orsaker. Utspridningen av olika enheter på flera länder har lett till stora effektivitetsproblem. Lönerna för anställda har också förorsakat kritik. Risken är att fokus riktas från de uppgifter som FN ska lösa till att fortsätta växa med en stor och ineffektiv byråkrati. Det behövs därför stora strukturovandlingar och en kraftsamling för att lösa kärnuppgifterna.

Oberoende utvärdering och revision

De flesta enheter inom FN saknar fungerande system för revision och kontroll av finan-sieringen. Likaså saknas ofta mekanismer för uppföljning och utvärdering av myndig-heters och projekts resultat. Detta öppnar för förskingring och förfalskande av resultat.

Ansaret för utvärdering av projekt bör ligga på de medlemsstater som finansierar projektet i fråga. I de fall projektet finansieras inom FN:s ordinarie budget bör utvärde-ring ske genom utomstående revisorer som arbetar under sammans straffansvar som revisorer inom näringslivet.

Kriminalitet, immunitet och jurisdiktion

Den myndighet som har huvudansaret för att utreda missförhållanden inom FN är Kontoret för internrevision (OIOS). I en utvärdering av FN:s interna hantering av korruption slog Joint Inspection Unit (JIU, en förment oberoende granskningsenhet) fast

att delar av FN befinner sig ”nära ett tillstånd av förnekelse” av problemet. Passivitet inför utredningar som tydligt visat hur medel systematiskt förskingrats från bland annat återuppbyggnadsprojekt i Afghanistan och Irak indikerar att internkontrollen inte fungerar tillfredsställande. Vid ett seminarium i riksdagen den 14 september 2016 beskrev Inga-Britt Ahlenius, tidigare undergeneralsekreterare för OIOS, FN som en ”organisation i förfall”.

På samma sätt som angående skydd för visselblåsare anser Sverigedemokraterna att problemets kärna ligger i att OIOS är en del av FN och att dess personal är anställd av FN, vilket leder till uppenbara jävssituationer. JIU som på pappret utomstående granskningsenhet har funnits sedan 1976 och har inte varit tillräckligt effektiv för att åtgärda de mycket stora problemen. En uppenbar brist är JIU:s storlek. Dels har de en stab på 20 personer och en budget på dryga 50 mkr, dels finansieras verksamheten inom FN:s ordinarie budget.

Vad som behövs är i stället en speciell utredande myndighet som tar upp fall om påstådd brottslighet som begås av utstationerad FN-personal, både inom och utom tjänst. Frågan om hur en sådan myndighet ska utformas och finansieras måste utredas noggrant. Sverigedemokraterna ser som lämpligt alternativ att en speciell utredande myndighet upprättas i New York under ledning av den amerikanska federala polisen (FBI). FBI är antagligen den polisstyrka i världen som har störst erfarenhet av utredningar utomlands. Organisationen har också bevisad skicklighet och erfarenhet vad gäller att utreda organiserad brottslighet. Den nya myndigheten bör finansieras genom donationer från FN:s medlemsstater som står i proportion till medlemsstaternas ordinarie bidrag.

Den diplomatiska garantin gentemot landet i vilket FN-arbetare stationeras, och personens hemland, behöver inte brytas. I stället bör en domstol, till exempel den inom vilkens domsaga FN:s högkvarter i New York ligger, få ansvaret att ta upp mål mot personer i FN-tjänst i en speciell avdelning. Straffrättsliga mål i vilka FN-personal anklagas för brott mot enskild i annat land bör tas upp enligt det aktuella landets lagstiftning så länge gärningen är straffbar i det landet, den misstänktes hemland och i USA. Brottmål där FN är målsägande bör tas upp enligt amerikansk lag. FN bör dessutom svara strikt för skador som dess personal vållar i samband med brott i tjänst. En sådan ordning skulle ge en oberoende prövning av fall, hjälpa till att återskapa förtroendet för FN som organisation och ge upprättelse för de som utsatts för brott av FN-personal.

Återkommande utvärdering av Sveriges arbete med Agenda 2030

År 2003 klubbade Sveriges riksdag propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling. I och med beslutet antog riksdagen en ny gemensam hållning för att skapa långsiktighet i utvecklingspolitiken. Under de år som gått har sittande regeringar förändrat och utvecklat politiken inom området vid mer än ett tillfälle. Politiken för global utveckling har sedan den gick igenom granskats och utvärderats, såväl av Statskontoret 2014 som i en rapport från Expertgruppen för biståndsanalys 2016. Sverigedemokraterna anser att utvärdering och granskning är viktigt och något som partiet vill se mer av.

FN:s generalförsamling antog i september 2015 en resolution, Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development A/RES/70/1, som innehåller en agenda (Agenda 2030) för långsiktigt hållbar ekonomisk, social och miljömässig

utveckling. Skillnaden från de tidigare millenniemålen är att denna agenda inte bara vänder sig till utvecklingsländer utan till alla länder i hela världen och att vi alla har ett gemensamt ansvar för att uppnå målen genom nationellt såväl som internationellt arbete.

Som en del i Sveriges genomförande av Agenda 2030 tillsatte regeringen i mars 2016 en delegation med uppgift att stödja och stimulera arbetet (Agenda 2030-delegationen). Agenda 2030-delegationen, som lämnade sin slutredovisning av sitt arbete den 11 mars 2019, skulle arbeta fristående från regeringen och departementen. Sverigedemokraterna är positivt inställda till den här typen av utvärderingar. Vi vill därför se att Sveriges arbete med Agenda 2030 återkommande utvärderas och att det ska genomföras av en extern internationell part.

Markus Wiechel (SD)

Björn Söder (SD)

Sara Gille (SD)

Mats Nordberg (SD)